Vlaams Parlement

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 393
van **ELS ROBEYNS**
datum: 3 augustus 2015

---

aan **GEERT BOURGEOIS**
MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Volkscafés - Instandhouding

Het aantal volkscafés vermindert snel, in die mate zelfs dat volkscafés in hun voortbestaan worden bedreigd. In het verleden werden tal van beleidsinitiatieven genomen om de volkscafés te redden, zowel vanuit het beleidsdomein Onroerend Erfgoed als vanuit het beleidsdomein Cultuur.

1. Welke concrete beleidsinitiatieven werden de voorbije 5 jaar genomen om de volkscafés in stand te houden?

2. Welke concrete beleidsinitiatieven overweegt de minister te nemen om het voortbestaan van de volkscafés te verzekeren?

3. Hoeveel volkscafés zijn er momenteel opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed? Graag een opdeling per provincie.

4. Hoeveel van deze volkscafés werden beschermd als monument, stads- of dorpsgezicht of landschap? Graag een opdeling per provincie.

5. Hoeveel van deze volkscafés kennen nog een dusdanige bestemming?

6. Wat zijn de selectiecriteria die gehanteerd worden bij de selectie van volkscafés als waardevolle onroerenderfgoedelementen?

7. Werden inmiddels initiatieven genomen om het "volkscafé" op te nemen in de toeristische ontwikkelingen van dorpen en streken en wat is hierbij de stand van zaken?

8. Werden inmiddels initiatieven genomen om het "volkscafé" een erkenningslabel te geven en wat is hierbij de stand van zaken?

9. Werden inmiddels initiatieven genomen om met het federale niveau in overleg te treden in het kader van de problematiek rond het in stand houden van de "volkscafés"?

Deze vraag werd gesteld aan de ministers Geert Bourgeois (393), Sven Gatz (282).

GEERT BOURGEOIS
MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

GECOÖRDINEERD ANTWOORD
op vraag nr. 393 van 3 augustus 2015
van **ELS ROBEYNS**

---

1. Binnen het beleidsdomein Cultuur wordt LECA*, het landelijk expertisecentrum voor cultuur van alledag,* (voorheen Volkskunde Vlaanderen) gesubsidieerd op basis van het Cultureel-erfgoeddecreet. Voor de beleidsperiode 2012-2016 is er een jaarlijkse subsidie toegekend van 200.000 euro. LECA specialiseert zich in het erfgoed van sociale gebruiken, rituelen en festiviteiten. Het thema van de volkscafés staat daarbij al geruime tijd op de agenda.
   LECA ontwikkelt een dienstverlening voor personen, organisaties en verenigingen die het erfgoed van alledag, zowel materieel als immaterieel, koesteren. Ook streeft LECA naar een groter bewustzijn in de samenleving van het belang en de waarde van het erfgoed van sociale gebruiken, rituelen en festiviteiten. LECA wil de diversiteit en rijkdom van dit erfgoed benadrukken.

   In de loop van 2008 en 2009 voerde Volkskunde Vlaanderen het project 'Hart voor volkscafés' uit waarmee specifiek werd ingezet op volkscafés. Het belang en de waarde van de volkscafés in Vlaanderen en Brussel werd hiermee aangetoond. Voor dit project werd een aparte projectsubsidie toegekend van 50.000 euro. Volkskunde Vlaanderen voerde binnen dit project een bewustmakingscampagne en organiseerde enkele publieksactiviteiten. Aanvullend werd ook een onderzoek opgezet naar de leefbaarheid van volkscafés, met een aanzet tot het inventariseren ervan. De resultaten werden verwerkt samen met een reeks beleidsaanbevelingen in een rapport voor de Vlaamse overheid. Informatie over volkscafés, over het project en het rapport zijn te vinden op de website van LECA. http://www.lecavzw.be/achtergrond/volkscaf%C3%A9-van-tot-z.

   Binnen het beleidsveld Onroerend Erfgoed zijn er de voorbije vijf jaar geen initiatieven genomen voor volkscafés.

2. Met de structurele ondersteuning van LECA is er in het Vlaamse cultureel-erfgoedveld een organisatie die zich inzet voor cultuur van alledag, waaronder volkscafés. De sensibilisering en erfgoedzorg voor volkscafés valt binnen de structurele werking van LECA. In de toekomst zijn er specifieke vervolgtrajecten mogelijk. Zo overweegt LECA om een vervolgproject 'volkscafés revisited' op te zetten in internationaal verband. Gezien de problematiek ook in vele andere landen bestaat, is hiervoor veel interesse. LECA deelde haar kennis op internationale fora meermaals in navolging van het project 'Hart voor Volkscafés'.

   Belangrijk om op te merken is dat een beleid dat louter op bescherming gericht is, rond deze problematiek geen oplossing kan bieden. In dit kader verwijs ik naar onderstaande aanbevelingen in het onderzoekrapport van Volkskunde Vlaanderen:
   "Deze studie werd opgezet om na te gaan welke maatregelen uitgewerkt kunnen worden om de leefbaarheid van de volkscafés te verzekeren. Daarbij werd aandacht besteed aan onder meer de identificatie, het wetenschappelijk onderzoek, de bescherming, de versterking, de promotie en de overdracht van materieel en immaterieel cultureel erfgoed. Aan het eind van het onderzoekstraject moet geconcludeerd worden dat er geen eensluidend antwoord op de onderzoeksvraag

bestaat. Bij de vrijwaring van volkscafés spelen naast het erfgoedaspect immers ook economische, sociale, toeristische, juridische, praktische… factoren een bepalende rol. Er is dan ook geen zaligmakende manier waarop al die elementen met elkaar verzoend kunnen worden. Soms zijn deze belangen zelfs totaal tegenstrijdig. Voor bepaalde volkscafés zal het dan ook onmogelijk zijn om met alle factoren tegelijk rekening te houden. Bovendien mag op geen enkel moment uit het oog verloren worden dat volkscafés een stukje levend erfgoed zijn. Vrijwaring ervan mag in geen geval leiden tot een kunstmatig of statisch in stand houden van het cultureel erfgoed in kwestie."

"Volkskunde Vlaanderen vzw is er zich van bewust dat het geen zin heeft om alle volkscafés in Vlaanderen en Brussel te beschermen. Er is een natuurlijk selectieproces aan de gang, waarbij cafés die niet meer aan de eisen van de moderne tijden voldoen stilaan vanzelf uit het straatbeeld zullen verdwijnen. Zoals eerder opgemerkt, moet de aanpak van de problematiek m.b.t. de volkscafés dynamisch, duurzaam en hedendaags zijn. Bescherming van het volkscafé als monument omwille van het waardevolle exterieur en interieur kan slechts in een aantal gevallen een oplossing zijn. De panden die uiteindelijk bescherming genieten, kunnen als typevoorbeeld dienen. Wel is de kans reëel dat de oorspronkelijke functie en de volkse aantrekkingskracht door de bescherming verloren gaan. Omdat de functie als ontmoetingsplaats waar iets gedronken kan worden, echter een wezenlijk kenmerk van een volkscafé is, moet er op toegezien worden dat het publieke karakter van de volkscafés in het geval van bescherming als monument gevrijwaard wordt. Het gebruik van een inclusief waardensysteem, zoals Herity in Rome, is dynamischer en meer gelaagd en kan veel sneller herzien worden. Daarom is een soortgelijk systeem in de praktijk wellicht beter werkbaar. Het verdient dan ook aanbeveling om te onderzoeken welke elementen van buitenlandse voorbeeldprojecten eventueel in Vlaanderen en Brussel geïmplementeerd kunnen worden."

De minister bevoegd voor onroerend erfgoed en de minister bevoegd voor toerisme plannen geen initiatieven om het voortbestaan van volkscafés te verzekeren.

3. Volkscafés zoals gedefinieerd in het project van LECA vzw worden niet als zodanig geregistreerd in de inventaris van het Bouwkundig Erfgoed. De resultaten hieronder zijn zoekresultaten op de termen 'herbergen' en 'cafés' waarvan de concepten de betekenis van volkscafés het dichtst benaderen.
   Er zijn in totaal 3084 cafés en herbergen opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig erfgoed. verdeeld over de provincies: Antwerpen: 409, Limburg: 151, Oost-Vlaanderen: 969, Vlaams-Brabant: 13 en West-Vlaanderen: 1418.
   De grote regionale verschillen kunnen verklaard worden door een verhoogde aandacht vanaf de jaren 1980 voor dit type erfgoed.

4. Voor het aantal beschermingen stelt zich dezelfde problematiek. Ook hier geldt dat de term volkscafés zoals gedefinieerd binnen het project van LECA geen thesaurusterm is. Er werden in totaal 468 cafés en herbergen ofwel beschermd als monument, ofwel gelegen binnen een beschermd stads-en dorpsgezicht of een beschermd landschap. Antwerpen: 86, Limburg: 35, Oost-Vlaanderen: 158, Vlaams-Brabant: 30 en West-Vlaanderen: 159

5. Op basis van de bestaande databanken is het onmogelijk na te gaan wat de functie van de geïnventariseerde en beschermde panden is. Mijn administratie houdt niet bij welke functie een gebouw bezit.
   Opname op de inventaris Bouwkundig Erfgoed of een bescherming heeft ook niet tot doel de functie te bestendigen, bevriezen of behouden. Herbestemmen of het anders invullen van de functie is mogelijk.

6. De selectiecriteria en waarden die in aanmerking komen om onroerend erfgoed te inventariseren, te beschermen en te beheren zijn opgenomen in het

Onroerenderfgoeddecreet van 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 2014. Dit jaar stelde de minister bevoegd voor Onroerend Erfgoed de inventarisatiemethodologie voor het inventariseren van bouwkundig erfgoed vast bij MB. Hierin zijn de selectiecriteria omschreven. Voor bouwkundig erfgoed komen de criteria 'zeldzaamheid', 'herkenbaarheid', 'representativiteit' en 'ensemblewaarde' in aanmerking.

7. De Vlaamse overheid heeft de voorbije vijf jaar geen initiatieven genomen op het vlak van volkscafés. Die zijn ook in de toekomst niet voorzien. De promotie van volkscafés valt in eerste instantie immers onder de binnenlandse promotie, en dat is een bevoegdheid van de provinciale toeristische diensten (Toerisme Vlaanderen staat in voor de promotie in het buitenland).

8. Het beleid rond het borgen van immaterieel cultureel erfgoed voorziet de mogelijkheid tot erkenning. Zo werd bijvoorbeeld de Belgische Frietkotcultuur erkend als immaterieel cultureel erfgoed. Analoog is er ook een erkenning mogelijk van de culturele beleving rond volkscafés.

   Er zijn evenwel geen plannen om specifieke labels op te richten, zoals bijvoorbeeld een erkenning die enkel geldt voor volkscafés. Dit is ook niet wenselijk. Een dergelijke erkenning zou een keurslijf betekenen door het opleggen wat al dan niet voldoet aan de gekozen definitie van een 'volkscafé', terwijl het hier gaat om levend erfgoed dat de ruimte moet krijgen om zich aan te passen aan maatschappelijk evoluties. Het is bovendien ook niet de bedoeling om individuele etablissementen te gaan erkennen. De doelstelling van het beleid rond immaterieel cultureel erfgoed is net dat een erfgoedgemeenschap rond een bepaalde vorm van immaterieel erfgoed acties onderneemt om dit erfgoed te borgen. Bij borgen ligt de nadruk op het verzekeren van de leefbaarheid van immaterieel erfgoed vanuit een gemeenschap van mensen. Deze groep van mensen zorgt ervoor dat dit erfgoed een actief onderdeel van het leven van vandaag blijft en dat het wordt doorgegeven aan volgende generaties en kan evolueren. Het initiatief om borgingsacties te ondernemen en een erkenning van volkscafés als immaterieel cultureel erfgoed voor te bereiden, moet vanuit deze gemeenschap zelf komen. LECA kan als landelijk expertisecentrum hierin op vraag van deze gemeenschap begeleiden.

9. Het federale niveau kan acties ondernemen die ten gunste zijn van de horecasector in zijn geheel. Voor acties die enkel gericht zijn op volkscafés, voor zover het specifiek gaat om het borgen of beschermen van dit erfgoed, is het federale niveau evenwel niet bevoegd. Er werden dan ook nog geen initiatieven genomen tot overleg met het federale niveau.